

P. 11.132

SUCEAVA

IULIE-AUGUST 1929

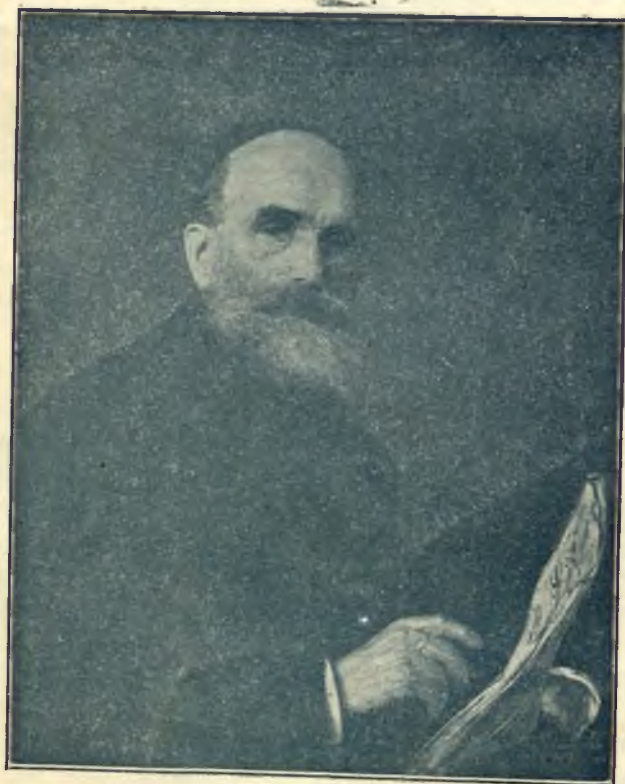
Nu se impru-
mută acasă.

An IV
1929

FĂT-FRUMOS

Nr. 4

Director : LECA MORARIU

† Eusebie Mandicevski
născ. 18 Aug. 1857 — mort 13 Iulie 1929

BIBLIOTECA
DOCUMENTARA
GRAND PIAȚA NEAMȚ

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ SOCIALĂ

18876 935.091

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL
FOR OFFICIAL USE ONLY
EXCLUDED

2-88

FĂT=FRUMOS

An IV
1929

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 4

† Eusebie Mandicevschi

Crescuse prea gigantic decât să rămână numai al nostru, — Eusebie Mandicevschi, profesorul Conservatorului dela Viena, savant-muzicolog și compozitor, editor al lui Heydn, Beethoven, Schubert, Brahms etc., critic al lui Mozart, Schubert, Brahms etc., el, contrapunctistul Vienei și prieten al lui Johannes Brahms, autoritate cu vâlvă, nu europeană, ci universală... Când deunăzi (la 13 Iulie) s'a stins în sanatoriu din Sulz lângă Viena (neîmplinind vârsta de 72 ani), Viena fu arhigeloasă de a-i cinsti în „Zentralfriedhof“, în cimitirul-pantheon deci, un „Ehrengrab“.

Și totuși el a rămas atât de mult, atât de efectiv de mult al nostru. N'avem decât să spicuim din scrisoarea cuiva (datată 26/7 1929): „Nu se poate destul accentua că E. M., deși, dela bacalaureat până la moarte, a trăit în străinătate (unde a izbutit să-și cucerească cea mai onorifică reputație profesională) nicicând nu și-a uitat țara și neamul. În nici o epocă din surgunul lui, el n'a uitat să creeze ceva și pentru Bucovina (p. biserica noastră, p. liceele și societățile noastre filarmice, p. familia sa). Dar majoritatea acestor compozițiuni ¹⁾ sânt încă netipărite. Ba după marea noastră Unire din 1918, râvna lui E. M. pentru neamul său, e și mai mare. Anii 1922, 1923 și 1924 l-au vrăjit cu armonizarea a 200 cântece populare românești ²⁾ culese în Bucovina de merituosul veteran Alexandru Vozvidca. În 1929

¹⁾ Lista acestor compozițiuni vezi-o în rev. „Muzica“ An. VI Nr. 6 din Iunie 1915, pg. 169—171. Și adaogă prețiosul nostru informator d. această schiță generală asupra lui E. M.: „A fost însă — durere — tipărită de *Muzica* cu atâtea omiteri și atâtea greșeli de tipar, încât lucrul acesta e aproape batjocoritor. O așa disconsiderare, chiar din partea unei reviste muzicale românești, E. Mandicevschi desigur n'o merita“.

²⁾ Cu 2 dintre aceste armonizări E. M. participă la colecția „Muza română“ a d-lui prof. C. Șotropa.

E. M. își revizuieste cele 12 *Liturghii* ale sale, intenționând a le publica¹⁾ în editura Mitropoliei dela Cernăuți. Ba în *chiar cele din urmă zile ale vieții sale* E. M. i-a dat Capelei ortor. românești din Viena imnurile *Să se umple gurile noastre și Hristos a înviat...*

„A murit în toată liniștea, fără dureri, fără agonie, aproape vesel” — încheie distinsul nostru informator... Un măreț și senin asfințit — așa cum trebuia să și fie desfacerea vremelnică din mrejele acestei lumi a cuiva care pentru totdeauna înfruntă timpul și care — mai ales — din bogăția harurilor sale sufletești îi împărtășise pe toți, nerămăind nimănui dator — deci nici României sale și nici României noastre...

Leca Morariu

Epigrame

Unui doctorand

Bău ca să se 'mbărbăteze —
Când însă să-l examineze,
comisia *dublu o vazu* —
De frică, bietu-atunci... *căzu*.

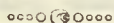
Unui profesor definitivat

Definitiv, în fine iată-l!
Dar, vai, numai ca profesor:
— tot provizor e ca logodnic
și 'n dragoste... *suplinitor*.

Unui profesor de științe naturale

E un simpatic profesor,
Dar că nu-i sunt *familiare*
dihăniile — nu e mirare:
domnul li e... superior!

George Vcevidca

¹⁾ Trei din ele sânt gata intrate la tipografie. Dar și celelalte sânt gata de tipar.

Pe marginea unei disertații asupra concepției pesimiste a lui Eminescu

I. Pătrășcoiu, M. Eminescus pessimistische Weltanschauung mit besonderer Beziehung auf den Pessimismus Schopenhauers, (1905) *).

Comparând concepția pesimistă a lui Schopenhauer cu ideile asemănătoare din opera lui Eminescu, autorul disertației ajunge la concluzia că pesimismul lui Eminescu se înrudește mai mult cu filosofia budistă decât cu cea a lui Schopenhauer. Pe metafizica iluzionistă de origine budistă (lumea e un vis) se altoiește scepticismul social al lui Eminescu, experiențele sale triste din mediul social, care se înfig adânc în firca lui sensibilă și inadaptabilă.

La Schopenhauer concepția pesimistă despre lume este o urmare a acelei metafizice care susține că esența lumii ar fi voința oarbă, care, vecinic nesatisfăcută, își continuă jocul în toate manifestările naturii; omul, cu intelectul său, își dă seama că și el este o mîngie aruncată în toate părțile de această forță fără răgaz, dar văzând că toate eforturile sale nu-l scapă de suferință și de moarte, el poate opri voința în goana ei fără rost, cu toate sofisme care le iscodește inima pentru a ne face să uităm caracterul absurd al vieții.

La Eminescu întâlnim vederi asemănătoare asupra vieții și rostului ei, dar nu cu același fundament metafizic.

Cu drept observă autorul disertației că la Eminescu dispoziția lirică sau de revoltă are numai indirect importanță pentru o concepție de viață. Dar am putea adăoga că Eminescu nici nu expune o concepție de viață, cu considerațiuni teoretice, ci dă expresie desiluziilor și amărăciunilor încercate în viață:

„Sunt sătul de-așa viață . . . nu sorbind a ei păhară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară“ . . .

Ideile filosofice îi servesc lui Eminescu pentru a înfățișa răul în lume ca iremediabil și desgustul său de viață ca definitiv.

Și când amărăciunea îl copleșește pe poet, atunci ea îmbracă acea formă de extremă desolare: „Ă fi? Nebunie și tristă și goală“.

Schopenhauer, care nu are de comunicat experiențe personale,

*) Nu s'a valorificat până caum — după cât știm — studiul lui I. Pătrășcoiu. Sântem cu atât mai mulțumiți că valorificarea aceasta vine acum din partea compe-
tinței d-lui prof. Al. Ieșan. Și regretăm doar faptul că articolul acesta menit pentru
N=rul nostru închinat lui Eminescu, apare — nu din cauza noastră — abia acum.

își expune metafizica sa și consecințele ei pesimiste cu deplină seninătate, cu mulțumirea cercetătorului care a descoperit un aspect din structura lumii. Pesimismul lui Eminescu se alimentează în prima linie din fondul său sufletesc; dar o cercetare mai amănunțită care să adune și să coordoneze din opera poetului elementele împrăștiate care tradează influența filosofului german — ar fi încă și astăzi o disertație interesantă și binevenită.

I. Pătrășcoiu a presupus o influență mai largă din partea lui Schopenhauer când a făcut o paralelă între concepția lui Eminescu asupra istoriei și cea a lui Schopenhauer. Dar constatările sale fac dovada că în această privință Eminescu n'are prea mare atingere cu Schopenhauer. Eminescu are dragoste și adorație pentru popor, iar în istorie el descopere un proces organic și manifestări cari îi trezesc entuziasmul. Concepția lui Eminescu asupra dezvoltării istorice îndeosebi așa cum o expune în scrierile sale politice, este optimistă. Dar și la această constatare am adăoga că, cel puțin în poezie, dispoziția pesimistă a poetului nu se schimbă, nici când se refugiază din prezent la acele vremi de care „se învredniciră cronicarii și rapsozii”; fiindcă originea pesimismului său este fondul organic al personalității sale, precum creația sa artistică se datorește geniului său. Din opera sa, Eminescu apare așa cum l-a descris Caragiale care l-a văzut și l-a observat în viața sa: „Temperament de o excesivă neegalitate și când o pasiune îl apuca, era o tortură nemaipomenită”. „El își făcea o plăcere din necaz și din durere o voluptate. Dacă n'avea vreo supărare, și-o căuta; dacă nu venia să-l împingă durerea din afară, el știa să o scorească din rărunchi”. Este aceeași caracteristică pe care cetitorul ar putea-o desprinde d. ex. din „Rugăciunea unui Dac”:

. . . „Și tot pe lângă aceste cerșesc înc'un adaos:

Să'ngăduie intrarea-mi în veșnicul repaos!

Să blesteme pe oricine de mine-o avea milă

.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec

Pân' ce oiu simți că ochi-mi de lacrimi e sec

Că'n orice om din lume un dușman mi se naște” . . .

Eminescu descrie cu măiestrie stări de melancolie și prostrație, în care sufletul nu vede și nu simte decât neantul ce pare a-l înghiți pentru totdeauna.

„Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură

Încet repovestită de o străină gură,

Cași când n'ar fi viața=mi, cași când n'aș fi fost;
Cine=i accl ce=mi spune povestea pe de rost
De=mi țin la el urechea și rîd de câte=ascult
Ca de dureri străine? ... Parc'am murit de mult!"

Descrierea lui Eminescu are precizia unei constatări psihiatrice, iar efuziunea lirică este de o artă desăvârșită. În proză simplă bolnavi neurastenici se plîng că au un gol în suflet și chiar când povestesc o mulțime de amănunte despre viața lor, ei adaugă că nu ei au trăit lucrurile aceste, că amintirile și felul lor de a simți sunt ireale, că asistă la desfășurarea vieții lor străini de dînsa! Un bolnav cercetat de *Pierre Janet* spune, că el gîndește, dar nu există, făcînd astfel, scrie Janet, să tresară umbra lui Descartes.

Astfel de sentimente de icalitate și de deviere în localizația psihică a încercat și Eminescu, dar intuiția sa artistică a fixat învîlmășagul organic ca realități interne, reușind prin invenții de expresie să formuleze stări inexprimabile.

Prin puterea sa de a juca pe sensibilitatea noastră internă, Eminescu a impresionat și influențat puternic spiritele mai emotive; vreo cîteva decenii literatura românească s'a resimțit de pesimismul lui Eminescu.

Ceea ce apropie mai mult la Eminescu emoțiile sale cu nuanțele cele mai fugitive de simțirea comună, este împletirea vieții interne — oricât de bizară ar părea desfășurarea ei — cu realități familiare din lumea externă. Ce minunată contopire a stării sufletești cu întîmplări simple din afară — triste și aceste și menite parecă să continue pustiul dinlăuntru și în lumea de afară — în versurile :

„În van mai caut lumea=mi în obositul creier
Căci răgușit, tomnatic vrăjește trist un greier
Pe inima=mi pustie zădarnic mîna=mi țin
Ea bate cași cariul încet într'un sicriu“.

Dar Eminescu n'ar fi rămas poetul cel mai reprezentativ al neamului românesc și n'ar fi creatorul, încă fără urmași, de veșnică poezie, dacă sufletul său sbuciumat n'ar fi vibrat adînc și la frumusețile naturii, nu s'ar fi frămîntat cu enigmele lumii și problemele sociale ale timpului, și îndeosebi dacă n'ar fi fost stăpînit pe dragoste pentru neamul său; în trecutul istoriei caută reconfortare sufletul scârbit de odioasa realitate a prezentului. În descrierea acestui trecut geniul lui Eminescu atinge o tensiune de vigoare și în contact cu natura recapătă o plasticitate și o delicateță, care — ca un adevăra

miracol — parcă nu mai au nici o legătură cu sufletul amenințat de o îngrozitoare devastare internă :

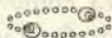
„Și în gându-mi trece vântul, capul mi-arde pustiit,
Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit . . .
Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun ?
Ah, organele-s sfărmate și măestrul e nebun“.

Măestrul, care a fixat în șiruri vecinice bătălia dela Rovine și a urzit sublima creație „Luceafărul“ . . .

Eminescu numai în rare momente impune tăcere tumultului intern, cenesteziei sale penibile, însă, prin bogatele sale intuții, el crează lumi în cari nu mai pătrunde nimic din sbuciumul său organic și nu se mai simte firania reacțiunilor morbide.

Spiritul lui Eminescu, ros de pesimismul organic, înmlădiază limba până la o sonoritate, o invenție verbală și o forță de expresie necunoscută până la dânsul și desfășoară cea mai luminoasă ordine de idei, în vreme ce se simte copleșit de gol și întunecime — o arhitectură masivă și solidă, atinsă de influențe neprielnice, cu avarii vizibile, dar fără să piardă ceva, din frumusețea structurii originale, arhetip grandios din care generațiile pot continua să-și derive inspirațiile.

Al. Ieșan

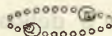
Pentru fondul cultural istroromân

La închiciera bilanțului pentru imprimarea cărții istroromâne *Lu frați noștri* ziccam că excedentul rezultat de pe urma tipăririi acestei cărți va servi ca bază pentru înființarea unei publicații periodice (ziar sau revistă) istroromâne (vezi *Lu frați noștri* pag. 180). D-1 locot.colonel Gh. Teodorescu (Suceava), ne trimite acum, cu frumose îndemnuri, suma de 800 lei în același scop. Îl luăm acest îndemn drept bun augur și — fie că vom ajunge să publicăm o nouă cărțuie pentru frații noștri din Istria, sau fie că vom putea izbândi chiar și cu o revistă cirebiră, —

inaugurăm o nouă listă de subscripție publică

p. nevoile culturale ale fraților noștri din Istria. Darurile se vor trimite la administrația revistei „Făt-frumos“. Vom da socoteală publică asupra sumelor intrate.

Din generozitatea obștii se pot realiza fapte foarte trainice ! Aminte să vă fie așadar de *Fondul cultural istroromân* !

Iarăși „O mamă...” de Eminescu

În n=rul comemorativ al revistei noastre, d=1 N. N. Răutu abor= dează problema elegicii acesteia, care ar prezenta oarecare dificultate de interpretare, întrucât pare „o alcătuire incoherentă, ciudată, o în= binare de elemente disparate”, ba chiar „o creație absurdă, fără înțeles”. Incoherența ar sta în faptul că în strofa întâia poetul se adresează mamei, iar în celelalte două iubitei.

D. Răutu încearcă să arate că poezia e totuși perfect unitară susceptibilă de o interpretare logică și clară.

Unitatea și logica poeziei D=Sa vrea s'o salveze prin ipoteza că și în strofa întâia, poetul se adresează de fapt iubitei. Iar „mama” n'ar fi decât „sau cuvânt figurat sau un pretext, un chip delicat, subtil, măiestrit de confesiune iubitoare, de mărturisire a dragostei, pasionate, fără să pară, față de femeia iubită”. Și atunci moarta ar fi — iubita, „moartă fără să fi murit”, iar „dragostea vie față de dânsa stăpânește firanic pe poet. Chemările de „dincolo” le aude „pe freamătul de frunze”, etc. . . .

„E un voit transfert de sentimente”, motivat și de considera= țiunea că „ar fi nedelicat, neuman și neartistic să=i spună (iubitei) că și= o imaginează în criptă de mormânt”.

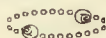
Interpretarea d=lui Răutu e nouă și subtilă — dar calitățile acestea nu constituiesc totdeauna adevărul.

Cu nici un chip, „mama” nu poate fi „un cuvânt figurat”, deci un fel de metaforă pentru iubită.

Mai insinuantă e pusupunerea că ar fi „un pretext, un chip delicat de a vorbi despre iubită” — insinuantă, dar nu convingătoare, fiindcă nu e necesară.

Unitatea și logica poeziei o putem salva printr'o interpretare mai firească, mai simplă : poetul se imaginează stând cu iubita în fața mormântului mamei — poezia a apărut la 1880, iar Raluca Eminovici murise la 1876; ei deci îi rămân adresate versurile din strofa întâia. Și e foarte firesc și unitar, sub raport de logică a sentimentului, ca în fața mormântului, scump amândurora, să răsară gândul morții lui și apoi al eventualității morții comune cu iubita, gânduri însoțite de imaginile și dorințele romantice privitoare la înmormântare, identice cu cele din „Mai am un singur dor.”

Victor Morariu

Influența poeziei populare asupra lui Eminescu

Eminescu este unul dintre poeții noștri, care a fost mai mult influențat de poezia populară. El a știut să pătrundă mai adânc firea neamului românesc, și-a însușit un fond din poezia lui, așa încât în opera lui Eminescu se oglindește o mare parte din simțirea poporului românesc.

Fără a cerceta în amănunțime, din acest punct de vedere, opera lui Eminescu, să spicuim, în treacăt, câteva bucăți în care el introduce elementul popular.

În poezia „O! mamă...” poetul se roagă, iubitei lui, să-i pue la capul mormântului o ramură de teiu, copacul așa de mult iubit al lui Eminescu. Aceeași idee o găsim într-o doină din Transilvania:

Mândră, când oiu muri cu,
vină la mormântul meu
și-mi samănă siminic... 1)

În aceeași poezie, zice Eminescu:

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă'n triste zidiri de țințirim:
Mormântul să ni-l sape la margine de riu,
Ne pună'n încăperea aceluiași sicriu,
De-apururea aproape vei fi de sânul meu,
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Într-o doină, tot din Transilvania, poetul țaran își roagă iubita să moară odată cu el, să-i închidă, pe amândoi, în copârșău (sicriu), să-i îngroape în grădiniță (nu în țințirim), și în acelaș mormânt, ca să nu le fie urît:

Mori, mândră, să mor și cu,
să ne'nchidă'n copârșeu,
să ne'ngroape'n grădiniță,
cu capul la scânteuță,
să ne'ngroape'ntr'un mormânt
să nu ni fie urît. 2)

Într-o poveste populară, o fată de împărat se îndrăgostește de Soare. După multe străduinți, fata străbate până la locuința Soarelui,

1) S. C. Mândrescu, Literatură și obiceiuri poporane din comuna Râpa-de-jos, p. 98.

2) Mândrescu, op. cit., p. 92.

dar mama lui, o bătrână răutăcioasă, temându-se ca nu cumva și soarelui să-i cadă dragă fata, o preface în rândunică ³⁾).

Povestea aceasta este origina *Luceafărului* lui Eminescu.

Dar nu numai că ideea fundamentală a acestui minunat poem este de obârșie populară, ci urmele unora din amănute le găsim în poezia populară.

Așa, vorbind de fata de împărat, Eminescu zice;

*Și era una la părinți
Și mândră'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.*

Un cântec cules în Neagra-Șarului (fostul ținut al Sucevei) glăsuște astfel:

*Ș'apoi frunză trei văzdoage,
la crâșmuță'n tre priloage,
țin orândă trei jidauc:
rachiu bun de trei soroace,
și vinuț de trei pritoace,
cine bea, copii nu face.
Ci știut ⁴⁾ și mama mea
că mă face singurea,
se ducea și ea de bea
de copii nu mai făcea:
c'am fost una la părinți
ca și luna între sfinți,
fără frați, fără surori,
ca și luna între nori,
fără frați, fără surorele,
ca și luna printre stele ⁵⁾*

În „Satira a III-a“, unul din fiii lui Mircea=Vodă, în lagărul dela Rovine scrie, pe genunchi o carte, ca s'o trimeată dragiei sale, dela Argeș mai departe, și-i zice:

*Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimești, prin cineva,
Ce-i mai mândru'n țara ta:
Codrul cu poenele,
Ochii cu sprincenele;
Că și eu trimete=voiu
Ce-i mândru pe la noi:*

³⁾ S. Fl. Marian, Ornitologia, I, p. 356.

⁴⁾ În loc de „să fi știut“.

⁵⁾ Șezătoarea, I, p. 14.

Oastea mea cu flaurile,
 Codrul și cu ramurile,
 Coiful nalt cu penele,
 Ochii și sprincenele.
 Și să știi că-s sănătos,
 Că, mulțămind lui Hristos
 Te sărut, Doamnă, frumos.

Intr'un cântec popular, o catană scrie același lucru iubitei lui, cu deosebire că el vorbește ca o catană, pe când „fiul falnicului Domn“ vorbește ca un fiu de Domn :

*Trimete-mi, mândră trimite
 ce-o fi'n sat la voi mai verde :*
 cosița, petelele,
 ochii și sprincenele ;
 ochiții și gurțița
 să-mi stâmperi inimuța
 sara și dimineața,
 peste zi todeauna.
*Că și eu, mândră, ți-oiu trimite
 ce-o fi'n catane mai verde :*
 chivăra și penele,
 ochii și sprincenele,
 ochiții și gurțița
 să-ți stâmperi inimuța
 sara și dimineața,
 peste zi todeauna ⁶⁾).

Aceste citații cred că ajung pentru a ne vădi cât de multă influență a avut, asupra lui Eminescu, poezia populară. Iar dacă ne aducem aminte că el însuși pune, sub *Călin*, un subtitlu : „file din poveste“, poveste în care ni se vorbește de feți-frumoși cu păr de aur, de zmei cu solzii de oțel, și de acel popor de găze cari petrec la nunta fetei craiului ; dacă ne amintim de poeziile lui „în formă populară“, nu mai putem să stăm la îndoială, că asupra lui Eminescu, poezia populară a exercitat o influență hotărîtoare.

Prin această introducere a elementului popular, opera lui Eminescu a câștigat în frumusețe, făcând să sune o notă nouă în monotonia poeziei noastre culte.

Deaceea Eminescu și este un mare poet.

Artur Gorovei

⁶⁾ Căntece culese din Ardeal de V. Alexiu și publicate în *Convorbiri literare* din 1 Noembrie 1888, p. 686.

Drumuri cirebire

Carnet istro-român *)

21 August 1927: *Susn'evița și Nòsolo*

Dumireche (= Duminecă)! Clopotele din Bârdo, domolite de surdina depărtării, continuă să cânte ca'n vis de frumos, ca în realul vis de adineori. Ba acum, pela ora 7 demineăța, prind a *zvoni* și clopotele *Susn'eviței*. Dăm zor la biserică. Înimerim drept în toiul predicii (bine înțeles croate, — ca întreaga slujbă aice!), pe care preotul croat o știe spune cu mare desinvoltură. Cântarea bisericească apoi — chipurile polifonă — bizară și de aceeași amorfă formă melodică și de acelaș straniu și disonant duct armonic ca și cântecele nocturne, serenadele cirebire, auzite deunăzi. În orice caz e o mare înrudire între ambele categorii de cântări. Cei trei cantori, purtători și ei de haină bisericească, îi dau preotului răspunsurile explosiv, precipitat, răsfît, a contradicție parecă, iar acest dialog „muzical” răsună îndoit de nou în vastul cuprins al bisericii din *Susn'evița*, îndoit de aducător aminte că te afli în țară nouă, în țară *străină*. Tot atît de puțin vorbitoare sufletului e și podoaba pereților: multă aureală și marmură mincinoasă, zugrăvită. Spoite până și columnele. Pe ambii pereți laterali o garnitură de icoane mari, arătoase, cu *Patimele Domnului*; inscripția e slavă: *Isus pada drugi put pod križem; Veronika Isusu otire obraz...* Și totul, totul e atît de străin în această ne-biserică; până și norodul ista în haină de sărbătoare: femeile în rochii negre (negrul e culoarea festivă a acestor ținuturi încă dinainte de vechiul fascismului) și flăcăii în pantaloni cu dungă ca de pe muchea cuțitului. Ba mai este aici o bucată de *Susn'evița* românească și-i chiar aice, lângă ușa, — cum îi d. p. Câțuliciul nostru, dac'o fi chiar el, fiindcă-i prima dată că nu-l vezi rîzînd și parc'ar fi altul, nu el; mai-mai să nu-l recunoști. Numai costumul i-i cam cel de toate zilele, pentrucă, se vede lucrul, altul nici nu-l are. La fel, în sărăcia îmbrăcăminții sale cotidiene e, tot aici lângă ușa, și moșul *Ive Scrobe* (cel cu *coromacu*). Dar bag-seamă îi cam stricăm Sfinției Sale slujba, și toți și toate sînt acum cu ochii la noi, urmărind cu mare atenție cum anume facem noi sfînta cruce, mai altfel decît dînsii. Iar cînd aducem dovada că știm chiar și îngenunchia, satisfacția lor e foarte vădită. Cum ne aținem cam în dosul tuturilor, observăm cu plăcere

*) Continuarea paginilor din „Făt-frumos” 1929, 78—84.

cât de puțin garçoane, cât de puțin civilizate sânt cel puțin fetele de aice. Dar și preotul ne fixează și abia ai răgazul de a inseila, ca de obicei, stante pede, două-trei note. Oicum, slujba-i pe sfârșite. Ieșim.

În fața bisericii lumea face roată împrejurul nostru. Vremea-i acum să deschizi *Calindaru* lui Andrei Glavina și să prinzi a ceti: „Ciace nostru carle și în cer“... (= Tatăl nostru carele ești în cer...). E una din cele mai răsplătitoare clipe aceasta, când lacrimile rourând se preling peste atâtea fețe bântuite de duiumul restrîștelor, iar gospodarii mai tineri, cu ochii scânteitori de bucuria neașteptatei înduioșări, își cheamă nevestele și prietenii cu cuvintele: — Oci veriș! Neca avziț cum se pote pre Domnu ruga ă n limba lu maia nostre (= Veniți încoace! Să auziți cum poate fi rugat Dumnezeu în limba noastră părintească). —

— Isuse Nazaréneni — se extaziază un moșnegel — se reș și io șa pute ruga pre Domnu (= Doamne Isuse, de m'aș putea și eu ruga așa)!

— Nu porte! Se bire molitva facuren, bire ne va fi (= N'are a face! Dacă ne-om fi rugat bine, va fi bine de noi! — îl calmează flegmatic un ruginit în apucăturile timpului.

Dar iată-l și *prevtu* ieșit din biserică. Ne prezintă. Ucenic al școalei austriace, preotul Dr. Tun, preot și profesor de liceu, vorbește perfect nemțește. Om de-o rară prestanță. (Ba *Susn'evfi* [= *Susnievițenii*] noștri mă lămuriau adineori că în predica sa de astăzi le-a dat de grijă oamenilor, să se bucure c'a venit în mijlocul lor un profesor din România... Diplomație fină ori chiar sinceră, care-i mai gata să ne dezarmeze...). Îi lămurim deci scopul descălecării noastre. Sfinția-sa are — firește — tot interesul pentru acțiuni de felul acesta. Ba mărturisește verde că are toată admirația pentru România care chiar numai celor câțiva conaționali din depărtata Istrie le poartă de grijă, „während wir so ganz und gar allein sind“ (= pe când noi sântem atât de tot singuri“).... Și chiar aice, în strâmtorarea acestei prime întâlniri, îți cere lămuriri istorice și filologice asupra neamului cirebir, stăruind să-i trimiți la Bârdo, la parohul de-acolo (căci Părintele profesor Tun e numai oaspe de vacanță pe aceste meleaguri), cărțulia *Istro-Românii* apărută la Cernăuți 1927.

Din chiar numai cele câteva vorbe schimbate cu acest adevărat preot înțelegi neapărat cât sentiment înăbușit colcăie în pieptul plin de vigoare și supleță bărbătească a omului care acuma se îndrumă

înspre sălașul lui din Bârdo. Iar Ioje Cărțulici îți subliniază gândul cu vorba : — Ți fain crstian (= Îi fain om !) —

Acasă, bucătăria și curtea Signorei Emilia Rotta, — îngusta curte cu perete natural, de stâncă, înspre coasta din deal — e înțesată de lumea care a năvălit să ne dea bună ziua și mai ales să-și facă *litratu* (= o fotografie). Le dai de înțeles că nu ești litratist de profesie, ci numai profesor culegător de ștorii. Regreți apoi, regreți profund că-ți nevoie chiar și de puțină diplomație în domolirea sentimentului național cirebir, zvâcnit atât de spontan, — și te retragi cu Ioje Cărțulici și cu noul povestaș Ludo Șcalir la *ștorii* (= povești). Vorba vine... *ștorii*, fiindcă povestitorii fiind doi, iar sticla de vin pe masă numai una, cel ce nu povestește bea la vin ca pentru doi... Iar povestea bietului Ludo Șcalir, ciung adecă ciolac de o mână, e interesantă chiar prin titlul ei rimat (*Cum bogatu pl'erdeș capu*¹⁾) și de cuprins dictonic. Păcat numai că acest Ludo, deci Ludovico [analfabet de „ținț vote zețe și trei, ali petdeset și trei an” (= 53 ani)] are dicțiune posomorită și abruptă, încât adeseori trebuie să-l întrerupi cu întrebările și fraza spontană și pitorescă de adincori cu specifica brahilogie²⁾ istoromână „Nu l’a ni lui”, ar vrea să fi-o spălăcească cu fraza calapodată banal „Nu l’a vrut da ni lui”. Orcum asistența lui Cărțulici nu-i nici dânsa prisoselnică. „*Pocle rit-a, ali pocle verit-a, cea-i toturo*“ (= ... îi tot atâta) — va interveni Cârciu.

Dar larma de jos sporește. Cobori repede scara : Un confrate cirebir în plină ceartă cu signor Ernesto Rotta ! Și sub inspirația a cine știe câte *jmul'ure de vir* (= păhare de vin) îi toarnă acum jupânului Rotta în față reproșul că de atâta vreme de cându-i d-lui aici, în Valdarsa, nici măcar limba oamenilor de aici n'a fost harnic s'o învețe, deci limba istro-română !... Situație tablou și orcum prea delicată pentru noi, găzduirii lui E. Rotta și tovarăși de gazdă cu șeful fascist Luigi Visentini, — această tentativă de a-i... desnaționaliza pe cei doi-trei Italieni din partea locului !...

Numai Ludo Șcalir nu s'a sinchisit de loc de alarmarea noastră. Când ne întoarcem sus, îl găsim la aceeași masă, dar cu sticla de vin zvântată până'n cel din urmă stropuleț, și privirea lui Ludo alunecă atât de delicios de perplexă dela garafa goală la noi, încât ne umflă râsul, iar Cârciu îl și înfulecă : — Drac a fire, hunțute, noi

1) Vezi-o publicată în *Lu frați noștri* 33—36.

2) Pentru acest fenomen al brahilogiei cf. „Făt-frumos” 1929, 65 Nota 1.

n=an muncit omiri pomiri, și tu ancea cu boțele! (= Dracu'n tine, hunțute, noi ne=am muncit să împăcăm oamenii, și tu aicea cu ga=rafele!) — Și de=aici încolo, deși=i rândul lui Cârțulici să=și deserte traista cu povești de ștoria *De fecioru carle ș=a toț craițari dat*³⁾, totuși Cârciu ține și din păhare zdravăn pas cu Ludo, și trag amândoi de=a'ntrecutele pe socoteala *Iu gospodinu profesoru* (= d=lui profesor), de te scormonește acum întrebarea cât oare ar fi să coste un volum de texte cirebire ca cel al lui Iosif Popovici... Dar povestea lui Cârțulici e cel puțin antrenantă, vioaie: și reprezentatie de teatru și ecran de cinematograf.

Am trecut de=amiază cu lucrul acesta. Vinul gazdei noastre — foarte puțin ispititor pentru alde noi (și Cârțulici admite că=i *cîrstit* = „botezat“) s'a părăndat în nenumărate boțe aduse de Antonietta Rotta, una din fetițele gazdei, (care oridecâteori vine, se amestecă și dânsa cu gângureală cirebiră în vorba noastră); vipia ne trimite guri de foc pe ferestrele deschise. Tragem aripele obloancilor de lemn (aceste perdele de lemn avându=și rostul nu numai noaptea, împotriva năvalei de țințari cari vin din bălțaria lacului Cepici, ci și ziua, împotriva dogorelii soarelui; — încât în această țară a luminii, casele clipocesc mai totdeauna cu „ochii“ închiși) — și la invitarea lui Cârțulici: — Cmoce o citeiș (= acuma cețiș=o, sc. povestea) — urmează marea uimire a lui Ludo care nu=și poate crede urechilor că biata lui poveste a putut fi atât de aidoma prinsă. Cctim și rădem și ne bucurăm... în sudoarea feții, — atâta=i de cumplită arșița — iar zăduful devine o adevărată plagă pentru cei ce nu pot savura acest vin roșu, care și de rușine ar trebui să fie roșu, atâta=i de prefăcut cu Dumnezeu=știe=ce dresuri. Dar orce clipă aici trebue din plin exploatată și chiar pentru această după=amiază punem la cale un drum în învecinatul sat cirebir Nòsolo. Și iarăși ți=i dat să=l auzi astăzi condiționalul organic în cea mai perfectă funcțiune de viitor exact: — Când mănăreț, tremeteț un fet, che voi veri la voi (= După ce=ți fi mâncat, trimiteți un copil, ca să viu la D=Voastră) — îmi dă de grijă Cârțulici.

Și deci după masă, întâiul drum la Nòsolo. Ne întovărășește cu aparatul fotografic în spate și cu ineputabilul lui umor și dor de=a povesti Ioje Cârțulici. Din drum, îl luăm cu nepusa'n masă și pe

³⁾ Publicată în „Făt=frumes“ Anul II 1927, 179—182.

doctorul Belulovici, care, foarte circumspect, își reduce toaleta la maximum sau, mai propriu zis, la minimum posibil.

— Ie meri (= Unde mergi)? — se răstește Cărciu către un parpalet de băiețandru, cu exact același „ie” abreviat din „iue”, pe care l-ai mai auzit chiar astăzi în povestea lui Ludo Șcalir.

Ne oprim la oștaria lui Enrico Stenta (gazda noastră de-o singură noapte) și avem negrăitul noroc de a afla aice chiar și o sticlă de bere, care, orce s'ar zice, e lichidă și udă!... În ogradă, iarăși dregând la acareturi, ca și deunăzi, moșul Antonio Stenta, poreclit și Bego. Dăm năvală asupra-i: — Ce voi nu-m veți spune o ștorie? (= De-ți nu mi-ți spune o poveste?) —

Răspunsul moșului e o minune de brahilogie cirebiră, și-s numai aceste două vorburi: — Ce io? — Deci un ce introducere a frazei interrogative⁴⁾ și pronumele io (= eu), întregul răspuns (intraductibil sub acest raport, în *săraca* limbă dacoromână) fiind cam acesta: — Ori de să vă spun eu povești? — Iar continuarea răspunsului ne ratează scurt vorba: — Ștoria nostre ăi che n'a ploit ure patru miseț. Ăi sușa mare și ren poghini de fome, gospodine!... (= Povestea noastră îi că n'a plouat de vre-o patru luni. Îi secetă mare și vom peri de foame, domnule!). —

Dar nici noi nu capitulăm așa lesne, și-l mai iscodim ori de nu ține minte cum se dansează *columbaru* („care e ca și hora noastră” T. T. Burada în *O călătorie în satele românești din Istria* 1896, 54) și *su(b) piciore* („se joacă câte doi, un bărbat și o femeie, sau doi bărbați sau două femei la un loc, care se țin de brâu” Burada ibidem 55); îi fredonezi, fluierând, chiar melodiile (notate ibid. de Burada) acestor danțuri, și atunci Moș Toni, străluminat la față, dă fuga'n casă... Și care ni-ți bucuria când omul nostru reapare cu un minunat exemplar de *surle*⁵⁾ în mână (*surle* le zicea Burada 57, pretinzând că fluierul acesta îngemănat și deci polifon, cunoscut și'n Vrancea noastră, e obișnuit în satul istroromân Jaiăn, unde — ne asigură Burada — „nu se află supelele⁶⁾”, deci celalt instrument muzical).

— Ecco volarițele — încheie Moșul Stenta — și carle știie sopi, more ști și juca (= Iată volarițele, și care ști cânta [în ele] trebue să știie și juca).

⁴⁾ Vezi „Făt-frumos” 1928. 53 Nota 9.

⁵⁾ Vezi-le în clișeu în „Făt-frumos” 1929, 58.

⁶⁾ „ „ „ „ „ „

Nici ochii și nici degetele nu ți se mai deslăpesc acum de pe frumosul lemn al volarițelor (reținem și numele *volarițele*, nume pe care Burada nu l-a înregistrat), — dar Moș Toni nu ni le dă. Zădarnică ni-i toată stăruința, zădarnică-i și insistența doctorului Belulovici, ba chiar și cea a lui Cârțulici: — Dai-le Barba ?) Toni, nea vedu cel'i dila Romanie cum se la noi mușat sope ! (= Dai-le, unchiule Toni, ca să vadă cei din Romania cât de frumos se cântă la noi !) — Moș Toni ține la această bucată de lemn ca la ochii din cap — fiindcă (aflăm în sfârșit) îi dela fiul lui mort în America !...

Resemnați dar mulțumiți de a ne fi convins cel puțin de existența volarițelor o luăm la drum și imediat „an verit ă n craiu de case“ (= am venit la capătul caselor). Drum bătut și orbitor de alb ne duce înainte, pe lângă joase împrejurări de bolovani în cari ne îmbie struguri întregi de mure, foarte bineveniți însetării noastre, pe când localnicii nu-i învrednicesc de nici-o atenție. Apoi încetează și „gardurile“ de zid ; la stânga bolovani și stâncăret care urcă înspre Monte-Maggiore ; în dreapta matca complet secată cu Boglunsiței (Arsei superioare). Vite albe mugesc a dor de munte românesc prin *potocul* (= râul) secat. Un ciopor de oițe cu capetele'n pământ..., adecă'n bolovani, își fac hodina amiezii și numai când și când *clo-potele zvonescu pre oi* (= clop. dela oi sună). Iar când îți dai cu părerea că drumul ista, bine întreținut, cu temeinică talpă de piatră și cu destul de repede coborîre înspre albia potocului, o fi de dată recentă, Cărciu te asigură : — Fost-a smirom, de vavichî ceăsta cale (= A fost mereu, de totdeauna această cale). —

Aduci apoi vorba despre cele constatate ieri în școala din Susn'evița ; despre puțina treabă românească ce s'o fi făcând în această școală. Doctorul nici nu mai stă să vorbească despre școală și-i aproape pesimist în tot ce privește viitorul Românilor din Istria. Încerci să-i ridici moralul spunându-i că presumpțivul învățător și preot român din Susn'evița ar trebui să fie crescut — ca și Andruț Glavina — la noi în România. Îl întrebi ori de-am putea lua cu noi în țară câțiva copii cari ar urma să fie pregătiți pentru apostolatul cirebir ; ori de statul lui Mussolini, atât de vigilant în orice mișcare din cuprinsul său, n'ar stânjeni această depopulare.

— Oh nu ! răspunde doctorul — Și America ne depopulează satele. Numai din Valdarsa (= Susn'evița) sânt duși în America 42 de *omir* (= bărbați) și 3 femei ; și nimeni nu protestează. De

?) Pentru acest *Barba* — cf. Leca Morariu, *Noterelle istrorumene* (1928), 6.

altfel toată Italia se depopulează prin emigrare. E o țară care nu-și prea poate hrăni populația. —

Și din vorbă'n vorbă în vorbă, iată-ne la întâia casă din *Villanova di Valdarsa*, cum își zice oficial acest *Nosolo* al nostru. Ca pretutindeni aici, în lumea pietrii, unde materialul de construcție e deci atât de ieftin, casă mare⁸⁾, care ar putea fi chiar impozantă dacă pereții aproape orbi (căci în această țară a dogorelii, soarele e mai puțin râvnit decât la noi) nu i-ar da înfățișare de șandrama. Aco-perișul, ca pretutindene aice, de *jlipți* (cărămidă ondulată care se îmbucă una într'alta). Binalele secundare acoperite strămoșește cu paie. În dosul casei *cope de fir* (= stogulețe de fân); în față, o căpiță de paie proaspăt imblătite. „Gardul” o îngrămădire de bolovani ciclopici. Doi-trei copăcei (oțetari?), nu prea de mult sădiți, își sfârogesc frunza ofilită de potopul arșiței. Și oamenii ne privesc cu ochi mari și um-briți de întristare, iar când le dai bună-ziua îți răspund acum, ziua mare pela ceasul 3^{1/2} d. a., cu bure sere (= bună seara), — obi-ceiu italian de a saluta dela ora 2 p. m. în jos cu „bure sere”, ne lămurește doctorul Belulovici.

— Cârciu, machina (= Cârțulici, aparatul fotografic)! — îi ceri aghiotantului tău aparatul fotografic; dar cele două-trei femei îți și întorc spatele, ba chiar fug bodrogănind, iar Cârțuliciul nostru, cel atât de expeditiv, te și lămurește asupra situației: — Țs jalosne che l'ea nușcarle senoci purele furat (= Țs măhnite că nușcine le-a furat az=noapte curcile). —

Purele sânt aici, în această patrie a secctii (unde rețe n'am văzut decât lângă cisterna lui Signor Ernesto Rotta, iar găște chiar de fel) țemeiul gospodăresc al gospodinei. Dreptul lor deci să n'aibă acum poftă de „litrarei-se” (= de a se fotografia). Bărbații, mai inimoși, se așează pe pomostina căruței fără coș (coșul se vede colo sub șo-pronul din fața casei) și înfruntă bărbătește primejdia fotografiatului.

Dela dânsii aflăm că Villanova are „patru zețe ure case” (= 41 case). Potrivit configurației terenului, sătulețul acesta e mai împrăștiat decât Susn'evița cea îngrămadită într'o singură uliță, fiindcă o strâmtorează muntele și râulețul Arsa.

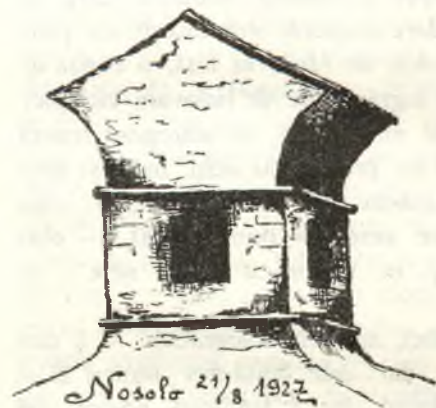
Coasta muntelui se ridică și mai naltă deasupra satului decât la Susn'evița și-i cu atât mai dezolantă în pleșuvia ei de stâncă mo-horită. Râul — vorba vine râu... — rămâne și el parcă mai departe

⁸⁾ Vezi-o în *Lu frați noștri* pag. 64.

de sat, decât în Susn'evița și valea se lărgește pentru câtă brumă de țarină și luncă poate avea loc aici.

Bătător la ochi de pitoresc ni se înfățișează la cutare căsuță cu umbra de viță de vie în față, — coșul (hornul) acoperișului: deschizându-și găurile pentru ieșirea fumului pe de lături (deci, nu, ca la noi, în sus), în chip de ferestruici, și purtând pe deasupra încă și-un acoperiș ca o mitră popească în patru muchi.

Iar cele mai multe case nici nu-și mai îngădesc cuprinsul lor de piatră goală cu împrejuririle de zid de aiurea. „Ăn Villanova ie inche mai mare siromaștine nego la noi, ăn Susn'evița“ (= În V. e și mai mare sărăcie decât la noi în S.) — ne lămurește doctorul Belulovicî. Iar această siromaștine se vede — parcă — și'n dărăpănatul aspect al cutărei case ⁹⁾ acoperite numai cu slame (= paie) deci nu cu cărămida *ilipților*. *Baladurul* (= cerdacul) ei îi tot o ruină; treptele lui abia se mai ghicesc. Dar în fața acestei ruine,

țineret cirebir plin de vlagă înflorește cu glume și cu voie bună sumbrul aspect al prăpădului, țineret pentru care datori sântem să stăvilim orce altă ruină din acest pământ cirebir — e gândul care ne stăpânește acum. Și casa din fund se vede scoperită tot numai cu paie. Întrăm. Băbucă abia se zărește din besna și fumul bucătăriei. Ochii îți rămân pe un mare polonic de lemn de formă neobicinuită. E o „virnațe“, un linguroi de amestecat și de făcăluit *cumpir* (= cartofi) „za lu porci“ (= pentru porci). N'o mai lași din mână. N'are încotro băbușca și trebuie să ți-o deie în preț de două lire și jumătate, ceea ce face acum cam 22 lei românești. Și cindură-că n'avem acum mărunte, „ren plati căn trecurno nazat“ (= vom plăti când vom trece înapoi) — o asigură Cărciu.

— Ma când? (= Dar când?) — strigă baba speriată.

— N'ari friche! Nu-ț va gospodinu cu a te vărnațe fugi! (= N'aibi frică! Nu ți-a fugi domnul cu polonicul tău!) — o brăzdează Cărculicî.

⁹⁾ Vezi-o în *Lu frați noștri* 66.

Sătenii prind a se ținea droaie în urma noastră, și te bucuri că'n cioropotelile lor tainice tot cirebirește *ganescu* (= vorbesc), nu — Doamne ferește — croaștește. Sântem deci iară într'un sat curat românesc. Ba bucuria lor de a ne auzi cuvântând ca și dâșii e vădită. Iar mehenghiul de Cârțulici, în toiul veseliei generale, se prinde de gât cu un băboiu care, orice s'ar zice, cam aduce a stahie: — Neca ne veselin, păr rem mere pipele face (= Să ne veselim până ce vom ajunge să fim oale și ulcioare!) — râde el, repetându-ți locuția¹⁰) care ți-a plăcut atât de mult în povestea lui de astăzi. (Întrebat de înțelesul acestei zicale, Cârțulici răspundea: — Când io murir, voi mere pipele face (= Când oi fi murit, voi merge să fac pipe). —

Și iată-ne acum în celalt capăt de sat, la tristeta bisericuței din Villanova. Pereți văruiți, orbitori (de atâta albime a lor) și orbi, căci abia dacă deschid un ochiu de ferestruie. Peretele din față se continuă în sus într'o mică clopotniță deschisă. Două minuscule clopote pot fi trase chiar de aice de frânghiile lor atârătoare până'n pridvorul care păzește ușa bisericii. Un zdravăn și destul de înalt zid de piatră, închis cu poartă de fier, străjuiește îngustul cuprins al bisericii, cimitirul *Novoșanilor* (= locuitorilor din Nosolo). Iar, în scumpetea lemnului din această țară, aceste biete cruci de lemn sânt de sigur mai umile decât oriunde aiurea; atât de umile, cât de umilită și de neștiută a fost viața celor duși... *să facă pipe*... Singură „mazurana“ (buruienută cam în chipul măghiranului nostru) străjuiește cu mirosul ei de întristare singurătatea întregului cuprins...

Chemat de cineva, *il capo del comune* (primarul deci) fiind și paraclisier, ne aduce cheia bisericii. Întrăm. Răcoare mucedă vrea să ne oprească'n prag. Pereți goi a căror singură podoabă e aproape numai mucegaiul. La fel de sărac altarul. Slujbă se face aice numai în ziua hramului de *Sveti Duh*.

— E cum rugați voi pre Domnu (= Și cum vă rugați voi)? —

— Noi, șa rугan: O Domnu, de-ne ploie, che nu ne sușă tot zgore și jute lu carl'i-s largo... (= Noi așa ne rugăm: Doamne. dă-ne ploaie să nu ne ardă seceta tot și ajută-le celor ce-s departe). —

— Carl'i-s carboner pre vapore, ali fochiste ăn machine ali ăn Meriche, ali iuvecoder fuseru... (= Cari is cărbunari pe vapoare, sau fochiști în mașini, sau în America, sau oriunde or fi fiind...) — încheie doctorul Belulovici, o parte din povestea acestor desmoșteniți.

¹⁰) Cf. p. această locuție „Făt-frumos“ 1927, 182 Nota 23.

— Ma din ce voi nu șa rugaȚ pre Domnu (= Dar de ce nu vă rugaȚi așa)? — Și deschizând iarăși *Calindaru* lui Gîlavina începi a ceti: — Io cred ăn ur Domnu, Ciacea carle țire tote, carle facut=a ceru și pemintu... (= Cred într'unul D=zeu...) — Și apoi: — Ni=ciure ate limbe nu ne pote fi mai draghe și mușate cași nostre, che pre ia an supt=o ovote cu laptele lu nostre jivlen'e. (= Nici o limbă alta nu ne poate fi mai dragă și frumoasă decât a noastră, că pe dânsa am supt=o odată cu laptele vieții noastre...). —

— E dende=i cesta gospodin (= Dar de unde=i domnul ista)? — îl auzi șoșăind la spatele tale pe cutare bădișor.

— Dila Romanie — îi răspunzi repede — iuve se gane vlašchi ca și la voi! Che noi smo verni fraȚ și brijni voi nu=ste voi ănși pre lume! (= Dela România, unde se vorbește românește, ca și la voi! Că noi sântem fraȚi adevăraȚi, și sărmanii de voi nu sânteȚi singuri pe lume!).

— Cea=i istino! Și noi an dozneit che ăi o așave Romanie! (= Adevăratu=i! Și noi am știricit că este așa o România!) — își desleagă limba un al doilea.

— E cum ăi cea Romanie? (= Și cum îi România ceea?) — întreabă altul (căci întrebările prind a se încrucișa harnice, și=i noroc de secretara noastră, care ni le înregistrează).

O clipă îți vin în gînd bordeiele din satele Moldovei... și mai bordeie în faȚa, orce s'ar zice, marilor, arătoaselor case de aice... Dar fără șovăire îi răspunzi: — Romania nostre ăi mai bogate de ciude paizur de pre lume. Pemintu=i ca și păra; șa gras și mușat. E noi aren și codri și mare și boșche și campan'e. E vrul'urle cu ape vite și potocurle che=i o vesel'e za vede=le. E boșchele ăș șa mar, che aren și lupu și medvidu, ne samo l'epur ca și la voi... (= Romania noastră îi mai bogată decât multe țări din lume. Pămîntu=i ca și pânea, așa de gras și frumos. Și noi avem și munte și mare și pădure și țarină. Și izvoare cu apă mereauă și ape, de=i o bucurie să le vezi. Și pădurile is așa de mari, că avem și lupi și urși, nu numai iepuri ca la voi...). —

— Oh na moiou dușu che reș mere vede Romania! Ce=i largo pirla voi? (= Oh pe sufletul meu că m'ăș duce să văd România! Departe=i pîn'la voi?) — izbucnește în sfârșit exclamaȚia pe care Ți-ai dorit=o... Și mulțumit cu trezirea acestui dor de România îl mîngăi cu vorba: — Cea io ve inche spur e bire=n cap țirêȚ: Nu=ste ni voi utaȚ pre lume! Remania nu v=a ntat pre voi; samo voi aȚ pre

ia ! (= Aceasta vă mai spun și țineți bine minte : Nu sânteți nici voi uitați pe lume ! România n'a uitat de voi, numai voi ați uitat de dânsa !). —

Și după această slujbă românească făcută în afară de mucegaiul zidurilor dela Sveci Duh ne aruncăm ochii înspre *Sucodru*, sătuleț al nostru, amenințat de potopul croat, — și-o pornim pe'ndelete înapoi cu „tot comunu“ (= întreg satul) după noi, vorba lui Cărciu.

Aminte fiindu-ți că te afli în Villanova lui „Franț“ Stroligo (dela care, în 1891, G. Weigand dobândia primul text istroromân al său, publicat alături de alte două în „Romania“ An. XXI, 1892) întrebi acum în dreapta și'n stânga de ceva *ștorii* (= povești) și de *cântece*. Doctorul Belulovici mă asigură (întocmai cum îl asigura și pe Em. Riegler¹¹), cf. „Ideea Europeană“ No. 178 din 5/XI 1925) că Cirebirii cântă numai croaștește (Și Weigand în citata „Romania“ pag. 240 zicea : „Je n'ai pas réussi à trouver de chanson valaques, parce qu'on chante toujours en slave“).

— Ne-au mai rămas numai poveștile și proverbele — vrea să închie doctorul.

— De pildă ? —

— De pildă : Cire sape grobu su at, âns cade nuntru (= Cine sapă groapa altuia, singur cade într'însa). Sau : Vegl'a-te de omu țe gane supțire si de zensche țe gane groso (= Păze-te de omu care vorbește supțire și de femeia care vorbește gros). —

Iar copiii — biete mumii ambulante, în cari doar ochii cei înfricați dar și nădăduitori, mai trăiesc — fiindcă te-au văzut schimbând parale, te urmăresc acum cu o înduioșătoare sfială, până ce unul îți întinde mînuta lui de mucenic, scâncind : — Daiet-âm, gospodine, o lire ! (= Dați-m o liră, domnule !) — Și atunci toți, ca la comandă, pornesc în cor : — Și mie gospodine ! Și mie gospa ! (= Și mie domnule ! Și mie doamnă !). — Fapt care în Susn'evita nu ți s'a întâmplat ! . . .

Na uspomen (= ca amintire) le dăm și lei românești : — Neca vedeț cum âs lirițele ruman'eze și cum âi pre iale mușat piseit *Romania* (= Ca să vedeți cum îs lirișoarele românești și cât de frumos îi scris pe cle *România*). . . . —

Âi da cu zece mâni ! Dar nouă statul român nici schimbul de valută nu ni l-a dat (deși-l cerusem după toate calapoadele oficiale)

¹¹) Vezi „Făt-frumos“ 1929, 56—57.

pentru această excursie de explorare pregătită într'un curs special la Universitatea din Cernăuți, un an de zile!...

Și săracia rânjește cumplit de pretutindeni! O gloată de nenorociți cari mâne vor fi ai acelora ce-or ști să le dea întâia bucățică de pâne.

— Ăstora de sigur nu le arde de *Cartea istroromânească*¹²⁾ pe care ai vrea să le-o dai.

— Mi se pare și mie că nu — răspunde doctorul Belulovici mai mult într'o doară.

Iar Ioje Cărțulici, cu urechile'n patru la fiecare vorbuliță dacoromânească a noastră (căci doctorul Belulovici, de când la Universitatea din Budapesta a avut colegi români, vorbește un fel de idiom dacoromân; d-lui d. p. „vorbeze românește“), ne încremenește deodată locului cu întrebarea: — Când la voi ă'n Romania ăi căta bogatie, din ce nu ne niș daieț, lu frați voștri? (= Dacă la voi în Romania e atâta bogăție, de ce nu ne dați nimic, nouă, fraților voștri?). —

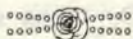
Noroc că baba cu *vârnacea* ne iese înainte, că altfel, uitam să ne plătim datoria.

Amărit de răspunsul cu care i-ai rămas dator lui Cărțulici și împovorat de atâta viață trăită astăzi, ai vrea acum, seara, să fii singur. Dar doctorul Belulovici mai are poftă, ori mai bine zis, sete de puțin sfat stropit cu vin. Și sfatul acesta devine adevărată sezătoare când Signor Rotta (pe vremuri cântăreț în corul teatrului dela Pola), cu cei trei copiii ai săi, prind a cânta la arii din operele italiene, iar noi le răspundem cu „Pe-al nostru steag“ al lui C. Porumbescu și cu cântece populare românești, ba chiar și aromânești luate din zestrea colegului nostru Christea Geagea.

Umbre de oameni bojbăie la poartă. Sânt flăcăii cirebiri porniți gata în serenadele lor nocturne. Ascultă și ci cât ascultă, apoi odată prind a îngrozi noaptea cu „cântecele“ lor croate...

— Ecco! Scutaț cmoțe cum se la noi grumbo cante. Când ren și noi ști cânta ruman'eze, re fi mai bire... (= Iată! Ascultați acumă cât de urât se cântă la noi. Dacă am ști și noi cânta românește, ar fi mai bine...) — încheie doctorul Belulovici.

Leca Morariu

¹²⁾ Carte devenită realitate: *Lu frați noștri, Libru la Rumeri din Istrie*, 1928.

Cum av mul'ara omului potriba ociuveit

In dialect istroromân *)

O vota c=av ur arat cu boii. Pac ăl'=av tărdo fost; tirer boi au avut. E n=a putut nigdar ¹⁾ zori (ali: ara). Atunce=a ie poșnit psui ²⁾: — Dracu vlaie ³⁾ boii și tot scupa! — Atunce=a verit dracu la ie și-l ăntrebe: — Ce psuiș? —

Zice: — Tirdo=m ie. Nu poc ara. —

Zice: — Ce=m ver da? Io=t voi zori. —

Ie=l' zice: — Nu știu ce=t voi da. —

Atunce=l' zice dracu: — Tu=m ver mie da ceghod voi io. —

E ie l'av zis che va. Atunce ăl'=a dracu zis che nea se cuca durmi, che va ie ara. Când av ie durmit, dracu av zorit n'iva. Atuncea l=au cl'emai; zice: — Scol=te! Vechi t=ai nadurmit! ⁴⁾ —

Atuncea ie s=av sculat și cauta: N'iva=i zorita! Și=l' zice dracu: — Am ⁵⁾ — zice — bire? —

Ie l'=av odgovorit che av ⁶⁾.

Atunce=l' dracu zice: — Tu ver mie da ce ămn'=ai obecit.

— E ce va voi da pre ce mn'=aț n'iva zorit?

— Tu=m ver mie da a ta potriba (puța și boșele)! Do domareța virē ⁶⁾ ancī ăn sta n'iva, va voi potriba zvadi, che ancea acmo n=am cușitu cu mire. Și ămnaț acmo acasa. Pac do domareța rano verit ⁶⁾! —

Atuncea, când au ie verit acasa, mul'ara=l' zice: — Ma rano ⁷⁾ (ali: vred) ai zorit n'iva! —

E ie=i jalostăn! E ia=l' zice: — Ce=ș așa jalostăn căn ai așa vred n'iva zorit? —

E ie zice mul'erl'ei ⁸⁾: — E, ma n=am=io io zorit, nego dracu! Do domarețe mores cole îi; ie va mie potriba vla. —

E mul'ara ă=zice: — Pac ce ver ave? —

— Nu știu! —

E mul'ara rupoi zice: — Pac ce va fi de mire? —

E ie l'=av odgovorit: — Ioh, căn nu voi io potriba ve! —

E ia=l' zice: — Tu fe ⁹⁾ casa. Voi io ăn locu de fire cole îi și dracu aștepta. —

Acmo ia mes cole și s=au cucat ăn n'iva. Și dracu vire. Vede che zace. Și dracu viche: — Ce t=ai cucat? — zice — Ađo, t=voi potriba oțeci cum mi=ai obecit! —

Atunce ia zice : — Av=ăm= o vechi oșecit ! . . . —
 Dracu zice : — Cire ? —
 E ia zice : — Dracu ! —
 E ie zice : — Anti ¹⁰⁾ sām io dracu ! N=am ! —
 Ma ia zice : — Fost=a ur ca și voi ! —
 E dracu nu l'=au crezut : — Io nu va cred ! Arata=voi ! —
 E ia s=av atunce na z=nah ¹¹⁾ cucat și picioarele av rastegnit și
 zice : — Vezi che av vlat=o ! —
 Atunce dracu au zis : — Ho ! — zice — cea=v a me frate fost ;
 n=am io ⁵⁾ ! Inca previșe dimboco cu cuțitu mes !
 Ceasta va va tāmno (ali : amānat ¹²⁾ zagoi ¹³⁾ (ali : trece) ! —
 Atunce ia s=a ¹⁴⁾ poșnit oveiui che o dore. E ie vo poșnit omului.
 E ia=u hitit un pîrdeț . . . Atunce=au dracu dela ia chia scapat. Zice :
 — Iușto acmo av pucnit și murit ! —
 Și cind au jensca vezut c=au dracu scapat, pac s=au sculat și
 acasa la om mes. Și=l' zice omului ⁸⁾ : — Vezi cum ț=am i=o potriba
 ociuveit, asirule ! Ce che n=ai n'iva āns zorit ? ! —
 Și bire=au jivit datunce cu ie.

Auzită în 13 Sept. 1928 dela Mate Turcovič Rade (de 57 ani vârstă ; Nr. casci 20) din Jaiān.

Leca Morariu

NOTE

*) Pentru grafie vezi „Făt-frumos“ 1929, 23.

1) Aice *nigdar* cu accepțiunea „de fel, de loc“.

2) Etimologia slav. *psovati* = a sudui, a injura.

3) Hortativul fără conjuncție, cf. „Făt-frumos“ 1927, 180 Nota 4 și 1929, 66 Nota 7.

4) Cf. : *t=ai napit* = *te=ai îmbătat*. — Nuanța acestui *t=ai nadurmit* e traducți-bilă în dacoromânește doar cu „destul ai răsdomit“. Deci iarăși o virtualitate a graiului cu care marea limbă docoromână e mai săracă decât micul graiu istroromân.

5) Brahilogie cf. „Făt-frumos“ 1929, 65 Nota 1.

6) *Vireț* (vezi Leca Morariu, *Morfologia verbului* II/2, 1928) alături de *veriț*, în acelaș text, duplicitate pe care povestașul M. Turcovič mi=o explica cu : „āi toturo !“.

7) *Rano*, la origine cu înțelesul *desdemineața, de vreme demineața*, evoluat deci și la înțelesul *de vreme, curând*, fără considerație pentru ora zilei.

8) Genetivul și dativul cu articolul enclitic e destul de frecvent în Jaiān ; cf. Leca Morariu, *Noterelle istro-rumene* 1928, 5 (și „Jun. lit.“ 1929, 206 Nota 6). În Leca Norariu, *Lu frați noștri* 1928 ne mai sânt atestate formele feminine : *lisitel'ei* 148 și *mul'er'ei* 155.

9) Interesantă semantică a verbului *fac*.

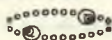
10) = ?

11) Iarăși unul dintre pronumele slave strecurate în limba cirebiră !

12) Cuvântul *amānat* ni-i atestat (nu numai pentru Banat) ci și pentru Oltenia, vezi N. Ploșor, *Ceaur, Povești olteneste* 1928, 51, 118, 131.

13) Slovenul *gojiti* = caut, îngrijesc, cresc.

14) Analiza sintactică e : *av poșnit oveiui=se* cf. „Făt-frumos“ 1929, 23 Nota 2.

Recenzii

M. Gașpar, *Fata vornicului Oană*. Roman, 1929. -- Este lucrarea aceasta un roman? Poate nu; este mai degrabă o povestire simplă, în înțelesul cel bun, — o povestire romantică, interesantă și evocativă: merit destul de mare, când ne gândim că e așa de greu să faci să trăiască trecutul în oamenii, împrejurările și culoarea locală ce-i sunt, într'un moment dat, caracteristice. Lucru pe care se silește a-l realiza autorul povestirii de față.

Chipul central, enigmatică figură la început, mai apoi clară, este fata lui Oană, Tudora. O ființă nenorocită, fără mamă, crescută alături de posomorala tatălui său, Vornicul, supusă poruncilor lui, gândurilor lui ascunse și netrebnice. Păcătuiind — sau nu? — cu tatăl lui Ștefan cel Mare, — după=ce Bogdan e ucis de Aron, Oană o ia cu dânsul și o închide cu copilul ei, frate lui Ștefan, pribeag deocamdată la Munteni, într'o casă depărtată, singuratică, izolat cuib de sălbătăciune. Dragostea de țară, dragostea față de Brateș, devotatul și solul lui Ștefan, stăpânesc sufletul ei, frumos ca și chipul: dragoste fatală, care-i pregătește tristul sfârșit, departe de țară, de copilul unic, rod al păcatului și tragicului ei destin de frumusețe fără de noroc. — Oană Pântece, ambițios până la crimă, închis, posomorât, plănuiind în taină trădări și nelegiuiri, înfăptuindu-le în cele din urmă, e în conflict, surd la început, pe față mai apoi, cu Tudora. — Brateș, boier idealist, cinstit până la jertfă de sine, urând și iubind cu aceiaș nimicitoare pasiune, e o simpatică figură de boier moldovan, îndrăzneț și iscusit, om de încredere și devotament. Numeroasele chipuri de oameni dela noi ori din mediul exotic al Constantinopolului, sunt expresiv redată în acțiune și dialog.

Expresiv, da; adânc nu. Nici un suflet, din câte trec pe dina=inte=ne, în povestirea de față nu=i întreg, pentru că toate=s schematice și prea unitare. Tudora putea fi mai completă, dacă nu era așa de romantică. Contradicțiile caracterului ei rămân superficiale, patriotismul ei e aproape rigid. Oană e prea exclusiv rău, Brateș prea sentimental, față de voluntarismul unor atitudini ce i se pun în samă.

Multe situații neprevăzute, unele prea teatrale: întâlnirea cu Ioan Lupașcu, moldovan dela Hotin, prea coincide cu dorința de a da conflictului fundamental din povestire, o deslegare anumită. Melo=dramatice, fără suportul profund al pasiunii exclusive, apar spusele Tudorei, la vederea capului lui Brateș.

Cu toate scăderile reale, *Fata vornicului Oană* rămâne o carte captivantă. Stăpânit de sentimentul patriotic, autorul nu cade decât rareori în declamație. Păstrează un echilibru statornic între povestire și dialog, iar stilul simplu, chiar dacă nu totdeauna firesc, face din acest „roman“ o plăcută lectură, într-o vreme când lucrul acesta e așa de rar.

* * *

N. N. Răutu

Valerian Doboș-Boca, *Călăuza Cetății Sucevii*. — Editura „Ateneului Român“ din Suceava, 1929, (58 pagini, format mic. Prețul 20 lei).

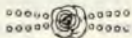
Broșură, a cărei necesitate a fost de mult simțită și pe care ne-o dă acum râvna distinsului „student în anul II la istorie“ — cum ni se recomandă autorul în prefață. A scris-o după Romstorfer, dar și „după cele ce le vedeam singur, după indicațiile paznicului, care acum e mort și după judecata simplă, dar solidă a unor zidari și cunoscători“.

În 10 pagini ni se dă întâi o schiță istorică, conținând capitolele: „Întemeierea cetății“, „Dela 1456 la 1504“, „Dela 1504 încoace“. „Asediul dela 1653“ (acesta tratat însă prea sumar) și „Dela 1653 până la dărâmare“. Urmează călăuza propriu zisă, descrierea ruinelor, până în cele mai mici amănunte, lămurind rostul fiecărui colțușor și trimițând pe celitor pas de pas la numerele de pe „Planul sau schița de așezare a ruinelor cetății Sucevii, făcut de K. A. Romstorfer“, anexat la sfârșit.

Capitolele acestei părți descriptive sunt: „Șanțul și zidul exterior“, „Curtea externă“, „Intrări și locuri de pază“, „Intrări și locuri de pază, căzute în răpă“, „Curtea internă“, „Încăperi și turnuri“ și o „Încheiere“ elegiacă, evocând gloria trecută a ruinelor, cântată în versurile lui T. Robeanu.

Autorul a avut grija de a mai adăoga un tablou pentru explicarea numerelor din schița anexată și un indice alfabetic, încât vizitatorii ruinelor, cari vor putea afla broșura chiar la fața locului, de aci înainte se vor putea lămuri deplin asupra oricărui punct din cuprinsul lor. Harnicul autor merită toată recunoștința, nu mai puțin „Ateneul Român“, care nu putea să-și cheltuiască fondurile în chip mai util.

V. M.

Multe și mărunte...

O țară a prezentului și o țară a viitorului. — Puțină statistică după „Argus, Număr special consacrat relațiilor economice germano-române”.

	România	Germania
Produce	grâu : 3,900.000 tone	3,280.000 tone
	porumb : 6,083.000 "	— ¹⁾
	tutun : 20.100 "	19.000 "
	lână : 24.000 "	18.900 "
	aur : 2.500 "	162 "
	păcură : 3,980.000 "	95.000 "
Vite	cai : 1,959.000 "	3,813.000 "
	vite cornute : 4,552.000 "	17,980.000 "
	oi : 12,941.000 "	3,800.000 "
	mascuri : 3,075.000 " (cvadrupezi! ²⁾ ...)	22,880.000 "
	Căi fierate : 11.948 km	57.642 km

Cifrele sânt bineînțeles rotunzite (Arealul României d. p., e în realitate de 294.244 km²) și foarte elocvente. Producem bunăoară numai 24.000 tone lână deși avem 12,941.000 oi! Dar sântem sub toate, toate raporturile o țară minunat de bogată

¹⁾ În Germania porumbul e floare de grădină.

²⁾ Probabil inclusive Nordul Bucovinei!...

— încât ne putem permite luxul de a ne spori impozitele fără de sfârșit, de a trăi cu o valută ca vai de dânsa și de a le da bătrânilor noștri pensionari un bacșiș de 500—2.000 lei pe lună ca, în atâta sodom de bogăție, să nu uite c'au fost funcționari în Belgia Orientului...

* * *

Pesimismul lui Eminescu. — Iar distinsul nostru colaborator, d=1 Al. Ieșan, ne va ierta că divulgăm dintr'o scrisoare a d-sale și această precizare pentru pesimismul lui Eminescu: „... pesimismul lui Eminescu este prea organic ca să mai rămâie loc pentru o interpretare în sens optimist a operei lui. Numai că creațiunea sa artistică se ridică peste nevoile sale, și atunci nu mai poate fi pesimistă, ci devine conformă cu lucrurile reale, etc.“.

* * *

Plaga generală a îmbogățitorilor de război! — Și nici chiar Germania nu s'a putut apăra de vampirii îmbogățirii din războiu! Dovada o mai cetim și'n E. M. Remarque, *Im Westen nichts Neues*, 1929 (274): „Die Fabrikbesitzer in Deutschland sind reiche Leute geworden — uns zerschrint die Ruhr die Därme“.

* * *

Un portret al copilului Mihai Eminescu? — Răspunzând îndoielilor noastre din „Făt=frumos“ 1929, 134 — d=1 Mihai L. Ciutea (Botoșani) ne poate lămuri, cu privire la portretul *Eminescu copil și tatăl său*... (publ. în amintitul Nr. omagial din „Cuvântul Nostru“), doar numai cu atât: „fotografia lui Eminescu copil și al tatălui său ne-a fost trimisă în reproducere de zincografia Marvan, București — după care am făcut comanda clișeului. Confruntând mai întâi acea copie cu persoane (rude de-ale lui Eminescu) cari trăiesc la Botoșani (pensionarii: căpitan I. Misihănescu și soră=sa), ei au recunoscut în fotografie pe moșul lor Gheorghe Eminovici și pe Mihai, fiul lui Gheorghe“. Și ne întrebăm deci iarăși: Posedăm în adevăr o nouă fotografie a lui Eminescu, o fotografie a copilului Mihai Eminescu?

L. M.

ooo○○○○o

Redacționale

Errata pentru articolul d=lui N. N. Răutu, *Note pentru „O mamă“* :

Pag.	șirul	în loc de :	îndreaptă :
111	2	în prima proză	în prima <i>strofă</i>
112	3	sau exprimă	<i>una</i> exprimă.

*

Traducerea scrisorii istroromânești din „Făt=frumos“ 1929, 69—70 trebuie completată cu: „Acum nu știu ce să vă mai scriu (vă voi scrie altădată mai mult), decât vă salut cu tot sângele meu dela inimă“... etc.

Cronică

Ne-a venit pianul lui Ciprian Porumbescu. — Din seara de Miercuri 12 Iunie, Muzeul Sucevii adăpostește și această reclinie scumpă. Ne-a trimis-o d=na Mărioara Rațiu aducând astfel o jertfă supremă — jertfa despărțirii de „prietenu cel mai scump“ ce=i mai rămăsese. Așa îl numește chiar D=Sa într'o scrisoare ce ne-o adresează cu prilejul acesta.

E un pian de tip vechiu, lung, din anul 1880 — trei ani înainte de moartea măistrului. Tastele îngălbenite și mâncate povestesc de ceasurile când pe ele fantaza compozitorul nemuritorului „Craiu Nou“, dar povestesc și de atâte și atâte ceasuri de pietate, în care duiosa soră făcea să retrăiască ce a fost mai sublim în sufletul lui. Tonul veteranului instrument și azi e simpatic, dulce *), oricât a suferit de pe urma celor 59 de ani.

Suceava românească va fi recunoscătoare pentru generosul gest. Recunoștința noastră se îndreaptă și către Ministerul Artelor, care, în urma stăruinței d=lui senator P. Nimigean, a acordat Muzeului un ajutor de 5.000 lei pentru transportul pianului.

Pentru a=și cumpăra alt pian, d=na Rațiu va primi suma de 40.000 lei, realizată din colecta regretatului Preot Constantin Morariu (30.000), și donațiunea de 10.000 lei a d=lui Al. Lapedatu, fostul Ministru al Artelor.

* * *

Ateneul Tătărași (Iași) la Suceava. — Frații Ieșeni, întovărășiți și de Basarabeni, ne-au sosit Duminică 21 Iulie c., pe la orele 4 — în număr de vre=0 350, în loc de 500, cum se anunțase. Piedica principală pentru cei mai mulți, încoșebi învățători și alți funcționari, au fost că *nu primiseră salariul* — care de altfel, aici în Suceava, *nu s'a plătit încă nici astăzi, în 23 a lunei!*

— Oaspeții au fost întâmpinați în gara Burdujeni de d. prefect Tudoraș și de d. prof. Șt. Pavelescu.

Întâmpinarea din partea publicului sucevean s'a făcut în fața Primăriei, vorbind d. V. Iencean din partea Primăriei și d. Șt. Pavelescu în numele societăților culturale.

A răspuns printr'un discurs de un sincer entuziasm, vibrant și comunicativ, d. inginer agronom *Cristea*.

A urmat vizitarea monumentelor istorice: mormântul croului Ion Țrămadă — și acesta, fără îndoială, unul din monumentele de glorie ale Sucevei —, apoi Cetatea, unde explicațiile le-a dat, cu multă competență, cu însuflețire și talent, d. Valerian Doboș=Boca (autorul broșurii „Călăuza Cetății Sucevii“, de care vorbiam adineori. Dela Cetate, oaspeții au coborât la Mîrăuți, apoi au trecut la Zamca. Pentru vizitarea celorlalte monumente nu le-a mai rămas timp, căci înserase și se apropia *șezătoarea artistică și culturală*.

Aceasta a fost o înălțare a sufletului românesc și o încântare a ochilor și a auzului. A ochilor, prin frumoasele costume naționale ale drăgălașelor coriste — a

*) Încât cu prilejul Șezătorii aranjate la Suceava (în 21 Iulie c.) de Ateneul Popular Tătărași — Iași, pianul lui C. Porumbescu și-a putut face la Suceava debutul public p. acompaniamentul la „Malurile Prutului“ de C. Porumbescu.

auzului prin verva și preciziunea cu care, sub conducerea plină de temperament a maestrului *V. Popovici*, impozantul cor, vrednic sub toate raporturile de numele „Gavril Muzicescu“, ne-a cântat doinele și horele lui Muzicescu, Vidu ș. a., a cântat românește și numai românește. O frumoasă atenție față de Suceava lui Ciprian Porumbescu a fost executarea duiosului vals „La malurile Prutului“, într'un splendid aranjament nou pentru cor mixt (originalul lui Porumbescu, tipărit de reuniunea din Suceava, e scris pentru cor bărbătesc), aranjament datorit maestrului Popovici. Valsul a fost acompaniat chiar la pianul lui Ciprian Porumbescu, pus la dispoziție de Muzeul din localitate. Tenorul de operă *G. Ștefanovici* a plăcut mult îndeosebi prin duioșia și simplitatea cu adevărat populară și românească în cântarea doinelor. Ne ziceam: în sfârșit un tenor pe care școala înaltă nu l-a făcut să falsifice doina românească, transformând-o în recitativ sau arie de operă italiană, cum o fac mulți, chiar din soliștii cu renume. — D. prof. *N. Teodorescu*, directorul Conservatorului din Iași, a cântat la violoncel în mod magistral serenada de *C. Dimitrescu*.

Numărul 2 din bogata programă a fost conferința d-lui prof. univ. *I. Petrovici*, fost ministru, cu subiectul „*Amintiri dela Suceava*“ — conferință care a fost mai mult o simpatică „causerie“, în care nota patriotică se împletea armonios cu evocări duioase și cu amănunte umoristice. — D-na *Natalia Profir* dela Teatrul Național din Iași ne-a făcut o surpriză, recitând una din poeziile cam uitate ale lui *Alecsandri*, „Concertul în luncă“ și arătând câtă viață se poate pune într'un asemenea pastel descriptiv. Iar soțul D-sale, d. *I. Proft*, ne-a răpit prin recitarea măiastră a unei ode patriotice de *Mircea Rădulescu*.

Sezătoarea s'a încheiat cu un splendid și briliant cor din opera „*Marta*“ de *Flotov* și cu un măreț „*Deșteaptă-te Române*“, care, orice s'ar zice, a rămas actual și astăzi. Căci mulți, prea mulți dintre ai noștri dorm pe laurii întregirii nemului și avem nevoie de a fi sguduiți din somnul acesta, fie și prin manifestări ca acele ale Ateneului Popular Tătăraș, care de zece ani încoace, cu o stăruință ce nu se prea întâlnește în întreprinderile românești, își continuă excursiile — pelerinagii de înfrățire și propagandă culturală, sub conducerea neobositului ei președinte, *N. Ifrim*, omul entuziasmului real, pe care nici o dificultate și nici o decepție — și a avut destule — n'a putut să-l abată din drumul idealului. Onoare lui și tuturor tovarășilor săi de apostolat!

* * *

V. M.

Enescu la Suceava. — Completând înregistrarea (dela pag. 92—93) descinderii lui Enescu la Suceava, reținem acum și programul acelui rar eveniment artistic, adică: *Veracini*, *Sonata mîminor*; *Saint Saëns*, *Havanaise*; *Corelli*, *La folia*; *Puganani-Kreisler*, *Tempo di minuetto*; *Beethoven*, *Sonata à Kreutzer*.

* * *

Sânzienii Sucevii. — De când, la Sânzieni, sântem cruțați de a asculta spălăcilele cântări ale acelor neaveniți pelerini pe cari *M. Teliman* ni i-a creionat atât de propriu („cu un cilindru de paie pe cap, o trăistuță pe goalele umeri... ei se cunosc pe portul lor galițian: picioare și coate goale“), — facem toate eforturile ca să completăm dintr'al nostru lipsa celorlalți. Facem și nu prea! Și mai ales biserica ar trebui să facă mult mai mult! Sântem mult prea lăsători, încât chiar între zidurile

ctitoriei lui Bogdan și a lui Ștefăniță „Viforul“, și chiar în timpul unei slujbe să-vârșite de Mitropolitul Nectarie d. p., admitem ca strănepoți de-ai doctorului Șmil să încurce lumea sătcaască cu Minunile sf. Sisoc editate de firma Penhas! . . . Să nu ne prindă deci mirarea că acești Sânzieni nu pot fi nici ceea ce-i iarmarocul Folticenilor, și dânsul în complet declin.

Dar Sânzienii pot totuși rămânea o zi de sărbătoare a Sucevii. A dovedit-o și de data aceasta Suceava culturală și Suceava românească. Soc. „C. Porumbescu“ și-a cucerit iarăși o strălucită izbândă cu reprezentarea operetei „Vânt de primăvară“. Fapt care aproape nici nu mai surprinde când știm că această harnică societate dispune de forțe atât de rufinate și de reputate ca *D-na Lucreția Ionescu-Milano* și d-nii *Ștefan Pavelescu* (acum chiar președintele soc.) și *G. Ruptaș* în jocul de scenă, și ca *D-ra Margareta Burduhos* și d-l *Oct. Rodeanu* în cântec, — și când cel ce creiază minunea e neîntrecutul maistru *August Karnet*. Trei seri dearândul reprezentația aceasta n'a putut înfrâna aglomerația publicului.

Iar Suceava românească ne-a dat (în 24 Iunie) din inițiativa comitetului „A. R. P. A.“ (condus de inimosul profesor Căraș) chiar un meeting de aviație: cea mai binevenită lecție de patriotism activ. Și cu ce alt mijloc îi poți mai bine cuceri pe sătenii noștri decât cu ceea ce pentru dânsii rămâne o patentă minune, minunea zburatului d. p.! Iar cuvântări ca cele ale d-lui Căraș și a căpitanului Davidescu (comandanul celor 4 avioane Ieșene, venite să ne uimească cu neîntrecutele lor evoluții aeriene) — ne-au oferit reale sboruri sufletești. Păstrăm apoi drept simbolică amintire următoarea clipă din acest ncutat meeting: un „Potez“ se avântă de pe platoul Șcheii înspre livezile din Sânt-Ilie. Uriașa sburătoare e încurând redusă la dimensiunile unui vultur și plutește exact deasupra bisericii lui Ștefan Voevod . . . Atunci o întreagă armată de sulii aurii pornesc din asfințit și fulgeră aureolări deasupra mării strămoșești a turelilor din fund și arde vâpăi de foc pe aripile noului nostru avânt ostășesc . . .

O bine organizată chetă din ajunul acestei serbări, și venitul acestei serbări au putut realiza suma de cam 50.000 lei pentru viitorul *Avion Suceava*.

* * *

3000! — Cotidianul Bucovinei „Glasul Bucovinei“ și-a aniversat deunăzi (într'al 11 an de existență), împlinirea a 3.000 de N-re, — izbândă de care chiar ziarele bucovinene minoritare, deci foste austriace, pot fi geloase. Iar pentru orice Român realizarea aceasta trebuie să fie și un prilej de sinceră bucurie, „Glasul Bucovinei“ înfățișând în Bucovina nu numai un stindard al românismului integral, ci și un amvon cultural cum ne-am dori cât de multe, mai ales printre suratele publicistice cari ar vrea să fie tovarășe acestui pilduitor și real glas al Bucovinei.

Leca Morariu

* * *

Bacalaureat politic? — În adevăr o cât de sumară comparație statistică cu cea a fost chiar anul trecut, ne impune serioase îngrijorări că și acest domeniu al vieții obștești e gata gata să devină băteliste a desmățului politic. Bacalaureatul anului 1929 ne-a surprins până și cu marea inovație că președinții comisiunilor pot fi chiar și profesori dela drept și dela medicină . . . dacă profesează un anumit credeu politic!..

Dermatologul Mironescu dela Iași (unde facultatea de litere a rămas vădit nedreptătită, dând numai 8 președinți față de 15 dela științe și 1 dela medicină (!), fiind și membru al actualului parlament, va fi examinat de siguranță zoologia . . . La Cernăuți *) literile nu s'au învrednicit să dea decât numai 3 președinți, față de 8 dela științe și 2 dela drept (!) ! Ce trăznaie a brodit apoi facultatea de drept dela Cernăuți cu d-l Popescu-Spineni la Chișinău, cu autorul celebrului dicțon juridic : „Fetele la bucătărie nu la bacalaureat“ ! — o știe, și-o știe bine și chiar just, chiar și guvernamentalul „Curent“ al d-lor P. Șeicaru — Nichifor Crainic — Cezar Petrescu. Ba în disprețul legii și al oricărui bun simț profesori nespecialiști, și-au găsit obrazul de-a examina din orce le sugerase democrația integrală să examineze. La Suceava d. p. un filolog romanist a examinat literatura română ! Iar d. președinte Nicorescu dela Cernăuți, cu 7 (șapte) întrebări din istorie (capitolul Vlad Țepeș) ce și le pregătise, rămâne de po-mină, fiindcă, în cele din urmă, tot candidații ajunseseră să le știe mai bine decât examinatorul Nicorescu „Vlad Țepeș“, cum începuse a-l porecli chiar auditoriul acestui amuzant bacalaureat. Și să te mai miri apoi, ca d-l Cezar Petrescu (în „Cuvântul“ An. III, Nr. 833 din 11/VIII 1927) că „nivelul scăzut al învățământului e una din rușinile României postbelice . . .“

Celalt . . . Vlad Țepeș

○○○○◎○○○

Administrative

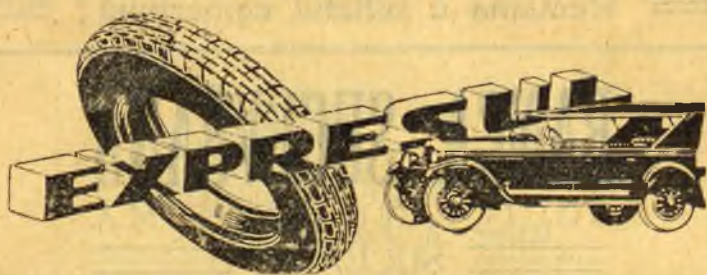
Revista noastră a mai primit următoarele daruri : 100 lei d-l *Petre Marceanu*, avocat Ilișești și câte 50 lei dela d-l *Dr. Petre Luția*, avocat Cernăuți și dela d-l *Traian Suijec*, contabil la Institutul „Glasul Bucovinei“ Cernăuți. — Onoare mărimoșilor ctitori ai culturii !

*

Cum însă cultura nu se face decât și cu mari jertfe materiale, cum deci administrația noastră stă strajă ca bunul mers tehnic al revistei să nu fie nici o clipă stânjenit, — cu regret trebuie să conținem de a ne ținea promisiunea și de a înregistra iarăși o seamă de atitudini ale abonaților noștri. Orice invitare sau somațiune (individuală !) din partea noastră de a ni se achita restanțele abonamentului rămânând infructuoasă, am recurs în cele din urmă la expedientul de a ne cere dreptul prin rambursă postală ! Și . . . totuși recalcitranța cetitorilor . . . pe gratuite ne-a refuzat plata ! . . . De unde însă nu rezultă că noi nu vom continua de a ne afirma pretențiile față de d-lor și pe altă cale ! Aceasta spre știința deocamdată următorilor noștri „abonați“ : d-l *Isidor Dolinschi*, prot. Cernăuți ; P. C. Sa *Ioan Ghiuță*, paroh Teodorești, jud. Suceava : d-ra *Mărioara I. Grigorie*, învățătoare în Cosoveni, jud. Dolj ; d-l *Grigori Guțu*, revizor de telegraf Gara Lujeni, jud. Cernăuți și d-l *Joan Jauca*, fost prefect și avocat Suceava. — Iar pe măsura nevoii vom continua de a ne reclama dreptul și'n felul acesta !

Nu uitați de fondul cultural istroromân !

*) În 1928 Cernăuțul dădea în proporție foarte firească 4 președinți dela litere și 2 dela științe.

Primul Atelier de Vulcanizat

în Bucovina

Proprietar: **IOAN POPESCU**

Cernăuți, strada Dionisie Bejan Nr. 8
(prin str. 11 Noemvrie)

Aduce la cunoștința d-ilor automobiliști că
dispunând de cea mai modernă instalație de vulcanizat

este în măsură a executa orice fel de reparațiuni
în această branșă, în mod rapid și solid cu pre-
țuri cât se poate de convenabile.

Cumpără orice cantități de anvelope și camere uzate,
plătind prețurile cele mai mari.

— In provincie, la cantități mari, viu personal. —

Parcelă (504 m²)

extrem de favorabil situată, în fața
intersecțiunii a 2 străde (în dosul
Spitalului de copii, Cernăuți).

Prețul 250.000 lei.

TUSCULUM

Divorțată (de 28 ani)

5 milioane capital
dorește mariaj cu funcționar superior
de 30—40 ani.

VICTIMA

De vânzare Pianină

— marca Schmid (Viena) —
aproape nouă.

Preț de ocazie!

OCAZIE

Nu uitați de bustul lui C. Po-
rumbescu !

Ofrandele se adresează administrației
ziarului „Glasul Bucovinei”

Cumpăr Colecții complete de re-
viste românești. PROFESORUL

Cumpăr Câne Seter

rasă pură, cu pedigree, de orice vârstă,
dresat ori nedresat. — Prefer perechi
pentru prăsilă.

VENATOR

— Ori nu ți-s boii acasă, ori ți s'au
înecat corăbiile că stai așa plouat ?—

— Ba aveam de înserat niște re-
clame și uitam că cea mai izbânditoare
reclamă o face pagina reclamei din
revista „Făt-Frumos” ! —

— Lămuririle se cer la Administrația revistei noastre ! —

Reclama e sufletul comerțului !

BANCA SUCEVEANĂ

SOCIETATE ANONIMĂ

SUCEAVA

Capital social deplin vărsat : 5,000.000. — Lei

Rezerve : 1,670.000 lei

Sucursale la Solca și Ilișești (judetul Suceava)

Face toate operațiunile de bancă. Primește depuneri spre fructificare și în cont curent, plătind dobânzile cele mai avantajoase. Emite ordine de plată, cecuri, acredite, etc.,

având legături prin Banca Românească cu toate orașele din țară și străinătate.

Acordă împrumuturi pe cambii, avansuri pe mărfuri, gaj de efecte publice și acțiuni etc.

Finantează întreprinderi comerciale și industriale.

FRIZERIA ALEXANDRO URȘU

s'a mutat din Palatul Național în

PIAȚA UNIRII Nr. 4
lângă Farmacia Gregor !

Instalații moderne și igienice.

Personal mărit. — Serviciu prompt și perfect.

Frizerie garantat antiseptică.

Miere de albiși veritabilă, pură

extrasă în mod sistematic și în cele mai noi condițiuni tehnice la Prisaca rațională

VICTOR ANTONOVICI

agricultor în

VALEA-PUTNEI

Jud. Câmpulung — Bucovina
se vinde à 80 lei chilogramul.

Apare tot la două luni

— — —
REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
SUCEAVA, Spital

— — —
ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

In Țară 200 lei pe an

In Străinătate: 800 lei pe an

Colaboratorii plătesc*) numai 100 lei pe an

— — —
CUPRINSUL :

Leca Morariu . . .	† Eusebie Mandicevski
G. Voevidca . . .	Epigrame (versuri)
Al. Ieșan	Pe marginea unei disertații asupra concepției pesimiste la Eminescu
* * *	Pentru fondul cultural istro-român.
Victor Morariu . . .	Iarăși „O mamă...” de Eminescu
A. Gorovei	Influența poeziei populare asupra lui Eminescu
Leca Morariu . . .	Drumuri cirebire
Leca Morariu . . .	Cum av mul'ara omului potriba ociuveit (în dialect istroromân)
N. N. Răutu, și Victor Morariu	Recenzii
Leca Morariu . . .	Multe și mărunte...
* * *	Redacționale
Victor Morariu, Leca Morariu și Celalt Vlad Țepeș	Cronică
* * *	Administrative — Bibliografie...

Nu uitați de fondul cultural istroromân!

*) Le atragem însă atenția că mai sânt și reviste cari își plătesc colaboratorii !

Bibliografie

Gh. Bogdan-Duică, *Din istoria teatrului român din Braşov*, Braşov 1929.

M. Sadoveanu, *Împărăţia apelor*, Bucureşti (1929).

I. Al. Brătescu-Voineşti, *Firimituri*, Bucureşti (1929).

Sergiu Dan şi Romulus Dianu, *Viaţa minunată a lui Anton Pann*, Bucureşti 1929.

D. Nanu, *Racine, Fedra*, tragedie (traducere), Bucureşti 1929.

N. Cartoian, *Cărţile populare în literatura românească*, vol. I *Epoca influenţei sud-slave*, Bucureşti 1929.

Dan D. Simionescu, *Sibilele în literatura românească*, Bucureşti 1928.

Valerian Doboş-Boca, *Călăuza Cetăţii Sucevii*, Suceava 1929.

Leca Morariu, *Pe marginea cărţilor I (Hedvig Olsen, Étude sur la syntaxe des pronoms personnels et réfléchis en roumain)*, Cernăuţi 1928.

A apărut :

LECA MORARIU

LU FRAȚI NOȘTRI

Libru lu Rumeri din Istrie

Cartea Românilor din Istria

Il libro dei Rumeni Istriani

cu 78 clișee și cu harta teritoriului istororomân

Sus'evița—Jeiăn 1928

EDITURA REVISTEI „FĂȚ-FRUMOS“

SUCEAVA

Prețul 180 lei